

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ:
НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР
В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 26 квітня 2024 року

Одеса
«Фенікс»
2024

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 15.05.2024 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів** : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квітня 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2024. – 1000 с.
ISBN 978-617-8430-05-4

У збірнику відображено наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології в умовах повномасштабного військового вторгнення. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їх конституційному вимірі у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики. Відображено наукові напрацювання у сферах адміністративного права та процесу, фінансового, морського та митного права, організації та вдосконалення судоустрою, прокуратури, інших правоохоронних органів, адвокатури. Висвітлено питання кримінального права, кримінально-процесуальних аспектів кримінального провадження та кримінологічних особливостей протидії злочинності в умовах воєнного стану, криміналістики, судової експертизи, психології та медицини у забезпеченні судочинства, цивільного та сімейного права, інтелектуальної власності та патентної юстиції, цивільного судочинства, господарського права та процесу. Розглянуто актуальні питання діяльності сучасних бібліотек у закладах вищої освіти, фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник розраховано на наукових і науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)»364»»20»(062.552)

Матеріали видано в авторській редакції

Сушко Анатолій Іванович, Прохоренко Аліна Марленівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ	764
Акімов Андрій Володимирович СУЧАСНИЙ СТАН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	766
Барасій Віта Юрївна СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ МЕДІАКРАТІЇ	768
Білий Веніамін Сергійович ПОЛІТИКА ТА МАСМЕДІА: ВІД «ГАЛАКТИКИ ГУТЕНБЕРГА» ДО МЕДІАТИЗАЦІЇ ДЕБАТІВ.....	771
Возненко Леонід Валерійович ПРОБЛЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ	773
Гевелюк Діана Андріївна SOFT POWER ЯК ІНСТРУМЕНТ ІМІДЖУ ДЕРЖАВ.....	774
Железков Андрій Іванович ТЕРОРИЗМ ЯК ЗАГРОЗА СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	776
Капсамун Олег Георгійович ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ.....	778
Лисянський Павло Леонідович ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ	780
Онищенко Олександр Олексійович ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ	782
Римар Богдан Анатолійович СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	784
Саліхов Артем Романович АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ У ВІЙСЬКОВИЙ ТА ПОСТВІЙСЬКОВИЙ ЧАС	786
Фартушний Дмитро Сергійович ЕЛЕКТОРАЛЬНИЙ ВИБІР: ДЕМОКРАТІЯ ЧЕРЕЗ КОМУНІКАЦІЮ	788
Чігидін Валерій Вікторович ПАРТІЙНА КОНКУРЕНЦІЯ ЩОДО ПОЛІТИЧНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	790
Ястребова Віра Андріївна ІНСПІРОВАНО-ЗОВНІШНІЙ СЕПАРАТИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ КВАЗІДЕРЖАВНИХ УТВОРЕНЬ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ	792

СЕКЦІЯ 20. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ярова Ліліана Вікторівна СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	795
Яковлев Денис Вікторович РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЯХ	798
Вітовцик Тетяна Сергіївна, Байрук Оксана Ігорівна СТРУКТУРА СПОЖИВЧОГО КОШИКА ЯК ВИХІДНА ТОЧКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ УКРАЇНИ	800
Каретна Ольга Олександрівна ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	804
Прохоренко Євгенія Яківна КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «ВІКОВА НЕРІВНІСТЬ»: СОЦІОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД	806
Шмаленко Юлія Іванівна ТОКСИЧНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ МЕДІАПРОСТОРІ	808
Яковлева Лілія Іванівна ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЯК ЧИННИК ЛЕГІТИМНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	811
Яценко Микола Анатолійович МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ ТА ЯКІСНИХ МЕТОДІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКІЙ РОБОТІ СТУДЕНТА.....	813
Сафронова Ганна Володимирівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У КОНТЕКСТІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ.....	816

120, Iss. on 05 Sept. 2014. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/sede/dv/sede240914walessummit_/sede240914walessummit_en.pdf

5. Arquilla J., Ronfeldt D. Swarming and the future of conflict. Santa Monica : RAND, 2005. 98 p. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/documented_briefings/2005/RAND_DB311.pdf

6. Lindell J. Clausewitz: War, Peace and Politics. *E-International Relations* : website. URL: <https://www.e-ir.info/2009/11/26/clausewitz-war-peace-and-politics/>

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна війна, інформаційний суверенітет, національна безпека.

Keywords: hybrid war, information war, information sovereignty, national security.

Лисянський Павло Леонідович

Національний університет «Одеська юридична академія»,

аспірант кафедри політичних теорій

ЦИВІЛЬНИЙ МІЛІТАРИЗМ РФ ЯК ЗАГРОЗА ВИНИКНЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ У КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Після розпаду СРСР, колишні радянські республіки отримали незалежність від федерального центру. Російська федерація одразу оголосила себе правонаступником радянського союзу. Починаючи з 2000-х років політика РФ до країн сусідів набуває змін. Така трансформація відбувається після приходу на пост президента РФ Володимира Путіна. У період перебування у російській владі (з 2000 року – по теперішній час) Володимира Путіна на посадах президента та прем'єр-міністра РФ, російські війська проводили військову агресію в Грузії (2008 рік), в Україні (2014 рік), військова агресія у Сирії (2015 по т.ч.), повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну (2022 по т.ч.). Також війська РФ були присутні у Венесуелі, Лівії, Судані. Проте, для ведення військових конфліктів проти інших країн, не достатньо тільки підготовки військових формувань, для цього необхідно повне переформування свідомості громадян РФ. Частиною «нової» ідеології РФ, яка в основі своєю є гібридною, стало патріотичне виховання, що реалізується в освітніх установах Росії.

Патріотичне виховання в РФ можна розділити на декілька категорій: формальне і неформальне. Формальне патріотичне виховання в РФ проходить через освітній процес. Неформальне патріотичне виховання реалізовується через так звані військово-патріотичні клуби, такі як «Молода гвардія», «Юнармія» та інші. Окремо слід зазначити про наявність в РФ виховання дітей та молоді у традиціях козацтва, яке впроваджується державною політикою РФ.

Федеральний закон «Про освіту в Російській Федерації» від 29.12.2012 року визначив новий федеральний освітній державний стандарт. У цьому державному стандарті сформульований, так званий, «портрет випускника основної школи», перший пункт говорить: «любить свій край і свою Батьківщину, знає російську та рідну мову, поважає свій народ, його культуру та духовні традиції». Програма 2016-2020 років конкретизує мету такого виховання, уточнюючи його зміст: «...створення умов підвищення громадянської відповідальності за долю країни, підвищення рівня консолідації суспільства на вирішення завдань забезпечення національної безпеки та сталого розвитку Російської Федерації, зміцнення почуття причетності громадян до великої історії та культури Росії, забезпечення наступності поколінь росіян, виховання громадянина, який любить свою Батьківщину та сім'ю, має активну життєву позицію». Інше завдання програми 2016-2020 полягає у зміцненні престижу служби у Збройних силах РФ та правоохоронних органах, реалізації практики шефства військових частин над освітніми організаціями, а також трудових колективів та бізнес структур над військовими частинами. Для реалізації вищезазначеного зазначеного завдання пропонується: формування військово-па-

тріотичного виховання дітей та молоді, формування готовності у молоді захищати Вітчизну, формування умов для успішного комплектування Збройних Сил РФ, формування позитивного ставлення до військової та державної служби, спортивно-патріотичне виховання, активізацію військово-шефської роботи. Для досягнення поставлених цілей і завдань урядом РФ було запропоновано наступні заходи: активізацію інтересу до вивчення історії Росії, зокрема військової, подвигам захисників Вітчизни; популяризацію подвигів героїв і видатних діячів історії та культури Росії, у тому числі Георгіївських кавалерів, Героїв Радянського Союзу, Героїв Російської Федерації, Героїв праці та ін. Згідно з даними наведеними Карпенко О. О. у статті «Мілітаризація виховання загальної освіти Росії»: «У 2020 році на території РФ було запроваджено:

- організація оборонно-спортивних таборів близько 2000 року;
- збільшення кількості освітніх організацій та клубів, яким присвоєно найменування на честь Героїв Радянського Союзу та Героїв Російської Федерації, 4780 організацій;
- створення у 78 суб'єктах РФ центрів з військово-патріотичного виховання та підготовки громадян (молоді) до військової служби;
- реалізація підготовки учнів до військової служби у кадетських школах та козацьких кадетських корпусах, кадетських установ 177, козацьких та кадетських класів понад 7000».

Паралельно з цим на тимчасово окупованих РФ територіях України проходять ідентичні процеси. Мілітаризація («військово-патріотичне виховання») дітей на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей здійснюється системно та цілеспрямовано у ході освітньої та позаосвітньої діяльності. На рівні освітніх закладів вплив на молодь здійснюється через викладання навчальних дисциплін [1, с. 55]. Процеси мілітаризації загальної освіти на тимчасово окупованих РФ територіях України мають системний характер. Такі предмети, як «Литературные чтения», «Окружающий мир» формують у дітей окремішню, так звану «донбаську» ідентичність через створення образу «Донбас – Вітчизна», яка «виборює свою свободу» за допомогою «братнього російського народу», а однією з провідних духовних цінностей є «приналежність до руського миру». У межах цих предметів проходить перше знайомство учнів з державною символікою РФ та квазідержавних утворень «ДНР/ЛНР», знаходження їх на мапі світу [2, с. 85]. Але слід зазначити, що між процесами мілітаризації у РФ та тимчасово окупованій території України, є відмінності. Якщо у РФ мілітаризація загальної освіти має намір посилення патріотичного виховання у дітей та молоді, то на тимчасово окупованих територіях України такі процеси направлені на знищення Української ідентичності. Тотальна мілітаризація освіти, яка є порушенням норм Конвенції ООН про права дитини та інших норм міжнародного гуманітарного права. Ця мілітаризація здійснюється через діяльність молодіжних мілітарних організацій типу 139 «Юнармія», які не лише сприяють пропаганді служби у силових структурах РФ, але й розповсюдженню антиукраїнських ідей та настроїв серед молоді [3]. Підсумки такої «освіти» доволі сумні: на виході зі школи Росія отримує вже не українську дитину, а свідомого російського громадянина, який опікується розширенням «своєї нової держави», готовий долучитися до цього особисто і покласти своє життя в Чечні, Молдові, Грузії, Україні чи деінде. Фактично відбувається асиміляція українських дітей [4, с. 291].

Державні програми патріотичного виховання, спрямовані на внесення образу «громадянина-солдата». Такий принцип реалізації мілітаризації освіти зафіксовані, як у РФ так і на тимчасово окупованих територіях України. Диктаторський режим РФ як група керуючих індивідів, яка виконує функцію прийняття рішень за іншими своїми нормами, прагне прийти до процесу формування історичної колективної пам'яті народу характеру, відповідного її інтересам. Для цього владні структури РФ виробляють для суспільства єдиний образ майбутнього, відповідаючи інтересам влади. На сьогоднішній день масштаби мілітаризації молоді та дітей в РФ досить потужні. Учбові матеріали для мілітаризаційної освіти розробляють

за алгоритмом, який переслідує два принципи. Перше, це викривлення історичних процесів минулого. Друге помилкове трактування політичних процесів сьогодення. Ці принципи покликані інтегрувати у освітній процес «образ ворога», який представлений країнами США, Великобританії, ЄС та України. Тобто, диктаторський режим РФ не тільки навчає дітей поведінню зі зброєю, а також направляє цю зброю у створений «образ ворога» через ідеологічні інструменти впливу.

Список використаних джерел

1. Пашкова О. Мілітаризація молоді як складова російської політики на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. *Гібридна агресія РФ: досвід протидії з боку України* : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17 листоп. 2021 р.) / Нац. ун-т оборони України ім. Івана Черняховського, Київ, 2022. С. 54-59. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/hibr-agr-rf-22.pdf>
2. Грідіна І. М., Булик М. В., Алексеева Д. О. Російська пропаганда в «системі середньої загальної освіти» на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областях. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матеріалів XXIII підсум. наук.-практ. конф. викл. МДУ (м. Маріуполь, 5 лют. 2021 р.) / за заг. ред. М. В. Трофименка. Маріуполь, 2021. С. 84-87. URL: <http://repository.mdu.in.ua/jspui/handle/123456789/4213>
3. Новікова С. В. Методи знищення української ідентичності на тимчасово окупованих територіях України після початку повномасштабної агресії Російської Федерації. *Актуальні проблеми науки та освіти* : зб. матеріалів XXV підсум. наук.-практ. конф. викл. МДУ (м. Київ, 10 лют. 2023 р.) / за заг. ред. М. В. Трофименка. Київ, 2023. С. 137-140.
4. Свйонтик О., Гранд М. Трансформації у сфері освіти на тимчасово окупованих територіях України (2014-2023) : українська історіографія дослідження проблеми. *Проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка. Серія : Історія. 2023. № 13/55. С. 277-293.

Ключові слова: цивільний мілітаризм, мілітаризація, військова агресія, російська федерація, тимчасово окуповані території, освіта, пропаганда, безпека.

Keywords: civil militarism, militarization, military aggression, Russian Federation, urgently occupied territories, illumination, propaganda, security.

Онищенко Олександр Олексійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри політичних теорій*

ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОКЧЕЙН» ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Сьогодні Україна як сучасна, європейська держава розвивається в контексті світової «цифровізації», а тому одним з пріоритетних напрямків державної політики є комплексний розвиток інформаційно-технологічного сектору. Цифрова трансформація передбачає поступовий перехід країни до надання усіх державних послуг громадянам в онлайн – форматі за допомогою спеціальних додатків та сервісів. Так, державна «цифровізація» має цілий ряд суттєвих переваг, серед яких максимальна зручність та швидкість в отриманні адміністративних послуг в режимі «онлайн» прямо з персонального смартфона, відсутність черг та зайвих очікувань, прозорість та подолання корупції за допомогою технологічних інновацій. Проте, варто зазначити, що побудова цифрової держави не обмежується лише наданням «онлайн» послуг, а має багато різних варіантів, одним з яких є розвиток електронної демократії. Саме тому, логічним є припущення,